

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Nezletilý jako oběť domácího násilí

Bakalářská práce

Autor práce:	Nela Horalová
Studijní program:	Rehabilitace
Studijní obor:	Prevence a rehabilitace sociální patologie
Vedoucí práce:	JUDr. Vladimíra Hájková
Datum odevzdání práce:	12. 8. 2013

Nezletilý jako oběť domácího násilí

Domácí násilí páchané na dětech je závažný, celospolečenský problém, vyznačující se vysokou latencí. Podle odborných odhadů je v České republice týráno až čtyřicet tisíc dětí, v naprosté většině však není odhaleno a trvá po celé dětství dítěte, které není samo schopné dovolat se pomoci. Zájem společnosti o tuto problematiku stále stoupá, což je velmi dobře, jelikož život a zdraví týraného dítěte mnohdy závisí na všímavosti okolí a včasném oznámení skutečností, které týrání nasvědčují.

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou domácího násilí páchaného na nezletilých obětech. Cílem práce je podat ucelenou charakteristiku domácího násilí a informace o specifikách objasňování domácího násilí u nezletilých a o možnostech pomoci dětským obětem.

První kapitola se věnuje vymezení definice domácího násilí a dále formám a hlavním znakům domácího násilí. Také se zde zabývám typologií pachatele a oběti. Ve druhé kapitole rozebírám různé formy týrání dětí a zabývám se zde problémem alternativní výchovy a způsobu života jako jednou z možných forem týrání dětí. Dále se v práci věnuji statistikám a současné právní úpravě, která řeší tuto problematiku. Pátá kapitola pojednává o možnostech pomoci dětským obětem domácího násilí. V poslední kapitole se zabývám problematikou objasňování domácího násilí, zaměřuji se na výslech nezletilého jedince, jehož způsob provedení může mít vliv na celé šetření a především velmi závažné psychické následky pro poškozeného.

Minor as a victim of domestic violence

Domestic violence against children is a serious social problem, characterized by high latency. According to expert estimates, in the Czech Republic is abused to forty thousand children, but mostly the violence is not revealed and persists throughout childhood, because the child is not able to obtain help. Interest of the society in this issue is still growing, which is very good, as the life and health of an abused child often depends on mindfulness of other people and timely notice of facts which suggest abuse.

This thesis deals with the issue of domestic violence against underage victims. The aim is to give a comprehensive characteristic of domestic violence and give the information about the specifics of investigation of domestic violence against minors and about the possibilities of help to child victims.

The first chapter deals with definition of domestic violence and a main signs of domestic violence. It also deals with the typology of perpetrators and victims. In the second chapter I analyze the various forms of child abuse and neglect and I deal with the problem of alternative education and way of life as one of the possible form of child abuse. Thesis is also occupied with the statistics and current legislation that solve this issue. The fifth chapter discusses the possibilities of assistance to child victims of domestic violence. The last chapter deals with the issue of investigations of domestic violence against children focus on the interrogation of a minor, because the method of execution the interrogation can affect the whole investigation and can have very serious psychological consequences for the victim.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 12. 8. 2013

.....

Nela Horalová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat JUDr. Vladimíře Hájkové za její odborné vedení a cenné rady při psaní této bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	8
1 Domácí násilí.....	9
1.1 Definice domácího násilí.....	9
1.1.1 Hlavní znaky domácího násilí	10
1.2 Formy domácího násilí.....	11
1.3 Druhy domácího násilí	13
1.4 Pachatelé a oběti domácího násilí	14
1.4.1 Pachatel – agresor.....	14
1.4.2 Oběť domácího násilí	15
2 Nezletilý jako oběť domácího násilí.....	17
2.1 Formy týrání dětí.....	17
2.1.1 Fyzické (tělesné) týrání	17
2.1.2 Psychické týrání.....	18
2.1.3 Sexuální zneužívání.....	18
2.1.4 Zanedbávání	19
2.1.5 Alternativní způsob života jako jedna z forem týrání dítěte.....	20
2.1.5.1 Kauza tzv. „vlčích dětí“	20
2.1.5.2 Subjektivní zhodnocení kauzy „vlčích dětí“.....	22
2.2 Zvláštní formy týrání a zneužívání dětí	26
2.3 Syndrom CAN.....	27
3 Statistiky a výskyt týrání dětí	29
4 Legislativa	33
4.1 Mezinárodní právní úprava	33

4.2	Právní úprava domácího násilí v České republice	34
5	Pomoc dětským obětem domácího násilí	37
5.1	Státní instituce pomáhající dětem ohroženým domácím násilím.....	37
5.1.1	Orgány sociálně-právní ochrany dětí.....	37
5.1.2	Policie České republiky	38
5.1.3	Intervenční centra	39
5.2	Nestátní instituce pomáhající dětem ohroženým domácím násilím.....	39
5.2.1	Bílý kruh bezpečí.....	39
5.2.2	Dona linka	39
5.2.3	Fond ohrožených dětí	40
5.2.4	Sdružení linka bezpečí.....	41
5.2.5	Dětské krizové centrum	41
6	Specifika objasňování domácího násilí u nezletilých.....	42
6.1	Výslech	42
6.2	Poučení.....	43
6.3	Specifika výslechu nezletilých.....	44
6.3.1	Základní pravidla přístupu k výslechu osoby mladší patnácti let.....	45
6.4	Využití názorných pomůcek při výslechu dětí	45
6.5	Speciální výslechová místnost	47
7	Závěr.....	49
8	Seznam použitých zdrojů.....	51
9	Klíčová slova	55

Úvod

Téma nezletilý jako oběť domácího násilí jsem si pro svou bakalářskou práci vybrala z důvodu mého velkého zájmu o tuto problematiku. V budoucnu bych velice ráda pracovala jako sociální pracovnice na oddělení sociálně právní ochrany dětí a proto je mi toto téma velmi blízké. Myslím si, že násilí, které je páčáno na dětech, je nejhorším druhem násilí vůbec a přijde mi nepochopitelné a velmi smutné, že děti jsou nejčastěji vystaveny útokům a zanedbávání právě v rodině, ve které žijí. Stojí zde proti sobě dospělý a fyzicky dobře vybavený agresor a bezbranné dítě, které nemá možnost postavit se mu a bránit se.

Cílem této bakalářské práce je podat ucelenou charakteristiku domácího násilí páchaného na nezletilých, jeho forem, typologie oběti a pachatele. A dále také podat informace o problematice objasňování domácího násilí u nezletilých a o možnostech pomoci dětským obětem.

V první kapitole zaměřené na domácí násilí obecně se snažím vymezit definici domácího násilí a nastínit všechny formy, druhy a hlavní znaky domácího násilí. Dále se zde zabývám osobou násilníka a jeho typologií a osobou oběti.

Ve druhé kapitole už se zaměřuji pouze na nezletilého jako na oběť domácího násilí. Věnuji se zde formám týrání dětí a zvláštním formám týrání a zneužívání. V této kapitole se dále zabývám otázkou, zda by alternativní způsob života neměl být zařazen jako jedna z forem týrání dětí a v této souvislosti se podrobně věnuji mediální kauze tzv. „vlčích dětí“.

Třetí kapitola je věnována statistikám a výskytu týrání dětí.

Ve čtvrté kapitole se zabývám současnou legislativou, která řeší tento problém. Rozebírám zde mezinárodní právní úpravu a českou právní úpravu zabývající se domácím násilím a ochranou dětí.

Pátá kapitola pojednává o možnostech pomoci dětským obětem domácího násilí. Uvádím zde státní a nestátní instituce pomáhající dětem ohroženým domácím násilím.

V poslední kapitole se zabývám problematikou objasňování domácího násilí u nezletilých a o specifikách poučení a výslechu dětských obětí a svědků.

1 Domácí násilí

1.1 Definice domácího násilí

Pro pojem „domácí násilí“ (domestic violence) není z psychologického ani právního hlediska ustanovena žádná jednotná definice, setkáváme se proto s rozmanitým spektrem výkladu tohoto pojmu.

Stručně by se dalo říct, že existují dva možné přístupy k domácímu násilí. Užší pojetí se zaměřuje pouze na vztahy partnerské, tedy manžel/manželka nebo druh/družka. Širší pojetí zahrnuje nejen vztahy manželské a partnerské, ale i vztahy mezigenerační, tedy násilí směřující od rodičů k dětem nebo naopak.

Z trestněprávního hlediska je domácí násilí v České republice upraveno v Trestním zákoníku, přičemž zde rozlišujeme dvě skutkové podstaty týkající se týrání. A to § 198 Týrání svěřené osoby a § 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí.

Za týrání trestní právo považuje úmyslné zlé nakládání s osobou blízkou nebo jinou osobou žijící s pachatelem ve společném obydlí vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pocítuje jako těžké přikopí. (zákon č. 40/2009 Sb.)

Domácí násilí je vědomá činnost, která má podobu fyzického, psychického, sexuálního, ekonomického nebo jiného násilí či jejich kombinací. Většinou začíná opakujícími se útoky na lidskou důstojnost, ke kterým se postupně přidávají útoky proti zdraví a může končit i útoky proti lidskému životu. Od ostatních forem delikventního chování se domácí násilí liší tím, že vytváří vztah závislosti oběti na pachateli a pachatel se zaměřuje na získání moci nad obětí. Pro svou trvalost a různou intenzitu násilných aktů se toto násilí postupně stává součástí běžného života oběti a pachatele. (Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011-2014)

Domácí násilí je vysoce latentní závažný sociálně-patologický jev, který má řadu společenských dopadů. Jedná se zde především o přenos modelového chování z původní rodiny na svou současnou rodinu, tzv. transgenerační přenos. Následky domácího násilí zanechávají na svých obětech fyzické, ale především o to závažnější psychické následky. (Veselý, 2011)

Obecně by se tedy dal za domácí násilí označit jev, který zahrnuje všechny druhy fyzického, psychického, sexuálního a ekonomického násilí, jehož obětí i pachatelem se může stát kterýkoliv člen rodiny, a pro který je charakteristické opakování, dlouhodobost a zvyšování intenzity násilí. (Marvánová-Vargová, 2008)

1.1.1 Hlavní znaky domácího násilí

V odborné literatuře můžeme nalézt určité specifické prvky domácího násilí, kterými se odlišuje od jiných typů násilného chování mezi lidmi. V důsledku toho pak také většinou vyžaduje specifické řešení.

K určujícím znakům domácího násilí patří:

- **Soukromí jako místo, kde dochází k násilí.** Pachatel útočí na svou oběť zpravidla bez svědků, nejčastěji v soukromí bytu nebo domu, v místech, kam nedosahuje veřejná kontrola. S touto skutečností souvisí i velmi vysoká latence domácího násilí a také obtížná situace oběti v důkazním řízení. Často se vyskytuje i vzorec dvojího chování, což znamená, že agresor na veřejnosti vystupuje jako pozorný a ohleduplný, zatímco v soukromí páchá domácí násilí.
- **Opakování, dlouhodobost a postupný nárůst intenzity násilných incidentů.** Domácí násilí má svou dynamiku. Cyklus násilí se pravidelně opakuje: růst napětí – násilný incident – zklidnění. Domácí násilí má svůj vývoj. Nejedná se o jednorázovou událost. Začíná nepravidelnými drobnějšími výpady a útoky a postupně agresor stupňuje intenzitu své ataky a také zkracuje intervaly klidu.
- **Specifické příčiny.** Domácí násilí má zásadně odlišné pohnutky než běžné kriminální násilí. Z psychologického hlediska ho nejlépe vystihuje výraz týrání.
- **Jasně a nezpochybnitelné rozdělení rolí osoby ohrožené a osoby násilné.** Jeden z aktérů domácího násilí trvale a ve všech incidentech zastává roli ohrožené osoby a druhý trvale zastává roli osoby násilné. Pokud by se role

aktérů střídaly nebo by se aktéři napadali vzájemně, nejednalo by se o domácí násilí. (Ševčík, 2011)

1.2 Formy domácího násilí

Na teoretické úrovni rozlišujeme několik základních forem domácího násilí. Jedná se o násilí fyzické, psychické, sexuální, ekonomické, a dále také násilí emocionální a sociální. Tyto jednotlivé formy domácího násilí spolu velmi úzce souvisejí a v praxi se většinou prolínají. (Buskotte, 2008)

Nejčastější formou domácího násilí v České republice je kombinace fyzického a psychického násilí.

1. Fyzické násilí

Fyzické násilí je to, co oběti fyzicky ubližuje. Zahrnuje široké spektrum různých forem napadení a zneužívání jako například fackování, bití rukou či předměty, postrkování, znehybňování (svazování), kopání, škrcení, kousání, vytrhávání vlasů, pálení, napadení s různými předměty nebo zbraněmi. Patří sem také odpírání spánku nebo jídla, znemožnění lékařského ošetření nebo opuštění osoby na nebezpečném místě. Vzhledem ke svým následkům je fyzické násilí nejhrubší formou domácího násilí. (Ševčík, 2011)

2. Psychické násilí

Psychické násilí se nejčastěji vyskytuje v podobě citového vydírání, verbálního napadání, vyhrožování, zesměšňování, ponižování, urážení, zastrašování, soustavnou kontrolou, podezíráním, izolací. Psychické násilí nezanechává žádné evidentní stopy, jako je tomu u fyzického násilí, a proto se velmi obtížně prokazuje. Jeho důsledky mohou být ale mnohem závažnější a mají horší dopad především na sebeúctu, sebedůvěru a sebevědomí oběti. Může se vyskytovat samostatně, ale častěji je spjato s dalšími typy násilí, nejčastěji s fyzickým nebo sexuálním. Často také bývá předchůdcem jiné formy násilí. (Buskotte, 2008)

3. Sexuální násilí

Sexuální násilí zahrnuje nedobrovolný sexuální kontakt jakéhokoli druhu nebo násilný a vynucený sexuální kontakt. Nejčastěji se vyskytuje v podobě nucení jedince podílet se na nežádoucích, nebezpečných nebo ponižujících sexuálních aktivitách. Účelem sexuálního násilí ale vždy nemusí být uspokojení sexuálního pudu, velmi často slouží právě jako účinný prostředek ponižení a pokoření druhé osoby. (Ševčík, 2011)

4. Ekonomické násilí

Tato forma násilí úzce souvisí s izolací oběti a se sociálním násilím. Jedná se o zamezení možnosti oběti disponovat s finančními prostředky, ať už vlastními nebo společné domácnosti. Zahrnuje omezování přístupu k penězům, neposkytování finančních prostředků, absolutní kontrolu nad veškerými příjmy a výdaji nebo zatajování finanční situace společné domácnosti. Násilná osoba tímto jednáním získává moc a kontrolu nad ohroženou osobou. (Ševčík, 2011)

5. Sociální násilí

Prostřednictvím této formy domácího násilí se snaží pachatel svou oběť především izolovat, například ve formě zákazu kontaktu s rodinou a přáteli. Pachatel rozhoduje za ohroženou osobu ve všech oblastech společenského života a často také využívá jiné osoby (například děti) jako prostředek nátlaku na svou oběť. Násilník postupně získává absolutní moc nad ohroženou osobou, která se na něm stává závislá a je pro ni potom velmi těžké ho opustit. (Ševčík, 2011)

6. Emocionální násilí

Emocionální násilí se podobá psychickému násilí a nejčastěji se projevuje jako soustavná kontrola nad tím, co oběť dělá, kam chodí, s kým se stýká, citové vydírání, zastrasování, zesměšňování, prohlašování oběti za blázna.

Emocionální a psychické násilí často napáchá na svých obětech nejvíce škody. Citové týrání zanechává na svých obětech skryté, ale hluboké rány, kterými

oběti trpí celá léta. Následky takového násilí mohou dokonce změnit osobnost oběti, která pak v budoucnu může vést bez podpory a pomoci těžko plnohodnotný život. (Conwayová, 2007)

1.3 Druhy domácího násilí

S domácím násilím se může setkat kdokoliv a kdekoliv, bez ohledu na věk, vzdělání, společenské postavení, národnost nebo povolání. Dopouštějí se ho dospělí nebo mladiství na svých blízkých. Z tohoto hlediska můžeme rozdělit domácí násilí na:

- 1. Násilí páchané na dětech** – Děti trpí násilím v rodině vždy, i tehdy, když nejsou přímo napadány. V rodinách, kde se odehrává domácí násilí, je výrazně větší nebezpečí, že se dítě stane také obětí týrání. Děti, které zažívají domácí násilí, jsou silně traumatizovány a jejich negativní zážitky se odrážejí i později v jejich dospělém životě.
- 2. Násilí páchané na ženách** – Nejčastěji jsou oběťmi domácího násilí ženy. Každá třetí žena ale není schopna nebo ochotna takové násilí ohlásit a požádat o pomoc, většinou z důvodu, že se za své zlé postavení stydí nebo nechce opustit manžela a otce jejich dětí, nedovede vyřešit ekonomickou závislost a bojí se, že se sama neuživí, nebo má obavy z reakcí okolí. (Haškovcová, 2004)
- 3. Násilí páchané na mužích** – Muži se stávají oběťmi domácího násilí velmi zřídka, statistiky hovoří o 3 – 5 % případů, přičemž i toto číslo může být zavádějící, jelikož muži většinou nepřiznají, že jsou týráni svou partnerkou. (Haškovcová, 2004)
- 4. Násilí páchané na seniorech** – Zde se domácí násilí vyskytuje v 3 – 6 %, ale i toto číslo je zavádějící. Pachatelé násilí jsou ze dvou třetin partneři a z jedné třetiny potomci, což málokterý senior veřejně přizná. (Haškovcová, 2004)
- 5. Násilí páchané na zdravotně postižených** – Tato skupina je velmi malá, ale i přesto se občas najdou případy, které vyjdou najevo. Zdravotně postižené často týrají právě osoby, na jejichž péči jsou závislí a vzhledem ke svému handicapu se nemůžou dostatečně bránit.

1.4 Pachatelé a oběti domácího násilí

1.4.1 Pachatel – agresor

Neexistuje jasný osobnostní profil domácího násilníka. Pachatelé domácího násilí mohou být osoby různého věku i pohlaví, pocházející z různých sociálních vrstev společnosti, s různým stupněm dosaženého vzdělání, různým náboženským vyznáním, rasovou či etnickou příslušností. Může jím být osoba dominantní, agresivní, ale i osoba úzkostná a slabá. Klíčová je osobnost pachatele. Osobnostní rysy spolu se specifickými zkušenostmi z původní rodiny se spolupodílejí na postupném vytváření až patologických strategií při řešení stresových nebo konfliktních situací. Nevhodné projevy chování mohou časem nabývat na intenzitě, později se agresivní model chování stává pravidlem. Riziko násilí také zvyšuje závislost na alkoholu nebo jiných návykových látkách. Domácího násilí se mohou dopouštět i jedinci, kteří primárně byli přijatelnou osobností, ale stali se agresivní v důsledku negativních zásadních změn v životě, které nedokázali přiměřeně řešit (například nezaměstnanost, nemoc, stres, neúspěch). Agrese se pro ně stala prostředkem k uvolnění úzkosti a nastřádaného napětí. Pachatele domácího násilí lze rozdělit na základě chování a typických znaků do dvou základních typů. Jedním je „**domácí násilník s dvojitou tváří**“. Doma je agresor, ale pro okolí vystupuje jako seriózní osoba. Tento typ pachatele většinou pochází z vyšších sociálních vrstev. Druhým typem je „**sociálně problémový pachatel**“, jedinec z nižších sociálních vrstev, který vykazuje sociálně patologické projevy. Chová se agresivně, je nepřizpůsobivý, často užívá drogy nebo alkohol.

Odborná literatura poukazuje na různé typologie snažící se přiblížit povahové rysy pachatelů, mě však přijde nejpraktičtější a nejvíce odpovídající skutečnosti tato typologie pachatelů vycházející z příčin domácího násilí:

- Čistý domácí agresor – pachatel s dvojitou tváří. Násilný je pouze v rodině, navenek je slušný a solidní.
- Generalista – násilí používá nejen v rodině, ale i vůči jiným osobám.
- Situační domácí agresor – násilí je u něj podmíněno vnějšími okolnostmi, řeší jím stres nebo složitou životní situaci. Jedná se většinou o slabou a nejistou

osobu, která si násilím na svých obětech vybíjí svůj vztek a posiluje sebevědomí.

- Na droze závislý pachatel – u něhož násilné chování souvisí s užíváním alkoholu nebo drog. V takovém stadiu u člověka dochází k mravnímu, psychickému a sociálnímu zhrubnutí osobnosti.
- Sadistický agresor – chová se násilně z důvodu poruchy osobnosti. Tento typ násilníka je velmi nebezpečný a ve svém jednání nevyzpytatelný. Své chování dokáže velmi dobře maskovat, je mistrem manipulace a lži. (Veselý, 2011)

1.4.2 *Oběť domácího násilí*

Obětí domácího násilí se může stát kterýkoli člen rodiny, nejčastějšími oběťmi se však stávají ženy a děti. Obecně platí, že tam, kde je ve vztahu výrazná asymetrie moci, tam je riziko nějaké formy násilí větší. Vždycky je ohrožena ta osoba, která je závislá na jiné osobě, ať už materiálně nebo citově. Neexistuje žádný ucelený osobnostní profil oběti domácího násilí. Odborníci se však snaží vytipovat faktory, které zvyšují riziko, že se z člověka stane oběť. Většinou bývají uváděny osobnosti, behaviorální a sociální rizikové faktory. **Osobnostní rizikové faktory** jsou charakterizovány tím, že někteří lidé jsou náchylnější k roli oběti pro svůj určitý psychosociální profil. Mezi **behaviorální rizikové faktory** patří rizikové, vyzývavé, provokativní a nezodpovědné chování. **Sociální rizikové faktory** v domácím násilí představuje styl rodinné výchovy, zejména pokud vyústí v patologické vztahy jejich členů nebo životní styl oběti.

Člověk v roli oběti je, i když si to mnohdy neuvědomuje psychicky labilní a nedůvěřivý, má podlomené sebevědomí, prožívá opakovaně pocit hněvu, lítosti a bezmoci, bývá depresivní. Chybí mu přirozená radost ze života, prožívá pocit viny a myslí si, že si svou situaci zavinil sám nebo k ní významně přispěl. Velmi často se oběť ani nepokouší vymanit ze své situace, jelikož se považuje za příliš slabou. Pokud je navíc oběť závislá na péči agresora, projevuje mu nepochopitelnou oddanost. Každý člověk, který je v roli oběti, potřebuje pomoc, kterou je však velmi těžké nabídnout a realizovat, protože oběť o ni nežádá a v mnoha případech ji i odmítá. Důsledky

domácího násilí na oběť jsou specifické. U obětí domácích násilí se setkáváme s jevy, které se u obětí jiných kriminálních činů neobjevují. Například přetrvávající vazba k agresorovi, setrvávání ve vztahu s ním, zatajování příčin a závažnosti zranění. Tyto typické důsledky jsou pro pozorovatele zvenčí nepochopitelné.

Speciální disciplína, věnující se obětem trestných činů se nazývá viktimologie. Viktimizace je proces, ve kterém se v důsledku násilí z člověka stává oběť. Rozlišujeme tři fáze viktimizace. Primární viktimizace zahrnuje bezprostřední akt násilí. Sekundární viktimizace obsahuje konfrontaci oběti s vyšetřovateli, vyšetřovacími orgány a reakcemi okolí. Někdy se o ní hovoří jako o tzv. druhotném zraňování, neboť je pro oběť velmi náročná a stresující. Terciální viktimizace je fáze, kdy se oběť vyrovnává s násilím, které prožila. Pokud se oběť v této fázi nepodaří se s násilím vyrovnat, podlehně mu a identifikuje se s modelem kriminální kariéry v důsledku nepříznivého očekávání. (Haškovcová, 2004)

2 Nezletilý jako oběť domácího násilí

Domácí násilí je pro své oběti velice traumatizující zkušenost a jeho následky si ohrožená osoba nese celý život. Situace je o to těžší, jsou-li oběťmi domácího násilí děti, jelikož jsou více zranitelné, mají omezené možnosti, jak situaci řešit a na svých rodičích jsou přirozeně závislé. Pro dítě je velmi obtížné se v takové situaci vyznat. Nerozumí tomu, co se děje, pociťuje bezradnost a opuštěnost. U dětí, které se staly oběťmi domácího násilí, mohou vznikat různé vývojové poruchy, šokové reakce a snahy o únik z této situace. (Domácí násilí.cz, 2007)

2.1 Formy týrání dětí

2.1.1 Fyzické (tělesné) týrání

Tělesným týráním je fyzické zranění nebo utrpení dítěte, včetně otravy a dušení, pokud existuje důkaz nebo podezření, že toto jednání bylo spácháno vědomě nebo mu vědomě nebylo předem zabráněno. Velkým problémem je rozlišit, co je ještě pedagogický zásah a co už je týrání. Hranice mezi trestem a týráním je prakticky nezjistitelná. Tělesné týrání lze rozdělit na týrání aktivní nebo pasivní povahy.

Tělesné týrání aktivní povahy zahrnuje všechny násilné akty. Patří sem tělesné týrání s následným poraněním, přičemž poranění vzniklo jako následek bití, popálení, opaření, trestáním a selháním ochrany dítěte před násilím. Dále pak týrání, které nemá známky tělesného poranění, ale děti jsou trýzněny dušením, otrávením nebo podobným násilím. Spadá sem i sexuální zneužívání za užití násilí. Příčinou fyzického týrání je především nezvládnutá, nadměrná agrese rodičů nebo jiných osob. Nejčastějšími tělesnými poraněními jsou pohmožděniny, zlomeniny, poranění hlavy, otřesy mozku, popáleniny.

Tělesné týrání pasivní povahy. Myslí se tím nedostatečné uspokojení alespoň nejdůležitějších tělesných potřeb dětí, a to i v návaznosti na jejich sociální a psychické potřeby. Jedná se o úmyslné, ale i neúmyslné neposkytování péče, opomenutí v péči o dítě. Patří sem odpírání zdravotní péče, nedostatky ve vzdělání a výchově, nedostatek ošacení, přístřeší a ochrany, vykořisťování dětí. Dítě v těchto případech je zanedbané,

neprospívá a vyznačuje se nedostatečným rozvojem v mnoha oblastech. Toto jednání může mít velmi závažné důsledky, například zpustnutí dítěte, v nejhorším případě i jeho smrt. (Špeciánová, 2003)

2.1.2 Psychické týrání

Psychické týrání je nejrozšířenějším druhem týrání a zároveň je však nejhůře rozpoznatelné. Je tedy značně obtížné toto násilí diagnostikovat a prokázat. Tento druh týrání zahrnuje veškeré jednání, které má závažný nepříznivý vliv na chování dítěte a na jeho citový vývoj.

Psychické týrání obsahuje nejen složku aktivní, tedy nepříznivé, záměrné, účelové jednání, ale i složku pasivní, která zahrnuje i absenci něčeho, co by se správně mělo dít. Aktivní složka zahrnuje slovní útoky na dítě, opakované ponižování a zavrhování dítěte, podrývání sebevědomí dítěte opakovaným urážením a podceňováním. Patří sem i případy, kdy rodiče kladou na dítě nepřiměřené nároky, které dítě nemůže splnit. Rodiče jsou následkem toho s dítětem neustále nespokojeni a dítě nabývá dojmu, že pro ně nebude nikdy dost dobré. Pasivní složka obsahuje takové jednání, v důsledku kterého nejsou uspokojovány základní potřeby dítěte, a jehož výsledkem pak může být psychická deprivace.

Psychické týrání zanechává na dětech velmi závažné následky. Děti se stávají úzkostnými a ustrašenými, neustále se podceňují. Mají velmi nízké sebevědomí. Některé děti jsou naopak agresivní, jejich psychické projevy jsou nevyrovnané a proměnlivé. Mají problémy v mezilidských vztazích, které přetrvávají do dospělého věku. Mívají tendence stát se obětí psychického týrání i v dalších vztazích. Vznikají u nich různé druhy závislostí, poruchy příjmu potravy nebo deprese. Často se u dětí vyskytují bolesti břicha, hlavy, různé ekzémy, nevysvětlitelné zvýšené teploty apod. (Špeciánová, 2003)

2.1.3 Sexuální zneužívání

Jako sexuální zneužívání můžeme označit jakékoliv nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti nebo chování. Zahrnuje dotýkání se dítěte se sexuálním

podtextem, pohlavní styk nebo vykořisťování v sexuální rovině. Zneužívatelem může být kdokoli, komu bylo dítě svěřeno do péče, tedy rodič, příbuzný, přítel nebo i jiná osoba. Sexuální zneužívání můžeme rozdělit na bezdotykové (zneužití bez tělesného kontaktu) a dotykové (zneužití s tělesným kontaktem).

Mezi bezdotykové sexuální zneužívání patří verbální sexuální návrhy, expozice genitálu - exhibicionismus, případně masturbace, voyeurismus (sexuální vzrušení při pozorování nahého nebo svlékajícího se dítěte), sexuální exploatace dítěte (zneužití dítěte pro dětskou pornografii), obscénní telefonické hovory, nucení dítěte k obnažování, fotografování nebo k prohlížení si časopisů s pornografií. Do dotykové formy zneužívání patří obtěžování, líbání a osahávání dítěte na erotogenních zónách, sexuální proniknutí prstem či předměty, znásilnění, intrafemurální pohlavní styk (styk mezi stehna). Dále sem spadá komerční sexuální zneužívání, v podobě dětské pornografie a dětské prostituce nebo obchod s dětmi za účelem sexuálního zneužití. (Špeciánová, 2003)

2.1.4 Zanedbávání

Zanedbávání můžeme charakterizovat jako jakýkoliv nedostatek péče, který způsobuje vážnou újmu ve vývoji dítěte nebo jej ohrožuje. Citové zanedbávání spočívá v selhání při zabezpečení citových potřeb dítěte. Tělesné zanedbávání se vyznačuje selháním v zabezpečení tělesných potřeb dítěte jako je výživa, ošacení, přístřeší nebo zdravotní péče. Zanedbávání vzdělání zahrnuje například dlouhodobé a opakující se absence dítěte ve škole nebo dětskou práci. Dále také rozeznáváme zanedbávání zdravotní péče, v takových případech, kdy dítě potřebuje zdravotní péči nebo v případech, kdy je zanedbávána preventivní zdravotní péče. Krajním případem zanedbávání je úplná izolace dítěte od společnosti.

Typickými projevy zanedbávání mohou být poruchy růstu a vývoje dítěte, retardace, pasivita, nedostatečné sociální dovednosti, nedostatečná osobní hygiena, zdravotně závadné podmínky v domácnosti (zima, tma, plíseň, odpadky, nevyhovující podmínky pro spaní), podávání jídla bez odpovídající nutriční hodnoty, neadekvátní a nevhodné oblečení dítěte, asociální chování, poruchy řeči. Dále sem může patřit

nedostatečný dohled nad dítětem nebo ponechání dítěte v domácnosti bez dozoru dospělého, pobyt dítěte venku na ulici v nevhodných hodinách a ponechání kojence v uzavřeném prostoru po nepřiměřenou dobu (například v autě). (Špeciánová, 2003)

2.1.5 Alternativní způsob života jako jedna z forem týrání dítěte

V této kapitole bych se chtěla zabývat otázkou, zda by mezi formy týrání dítěte neměl patřit i alternativní způsob života, který je v současnosti známý například z mediální kauzy „vlčích dětí“.

Tento neuvěřitelný případ dvou malých chlapců, kteří byli celý svůj život zavřeni v jednom z vinohradských bytů, bez oblečení, hraček a jakéhokoliv kontaktu s vrstevníky nebo jinými lidmi kromě svých rodičů, otrásl Českou republikou na jaře roku 2011. Rodiče dětí je skrývali před společností, aby je uchránili od okolního světa a od očkování, se kterým nesouhlasí. Tento případ takřka rozdělil společnost na dva tábory. Jedni se rodičů zastávali a tvrdili, že alternativní způsob života a výchovy není týráním. Druzí jsou přesvědčeni, že šlo o zanedbávání rodičovské péče a týrání dětí. Tento názor zastávám i já, jelikož si myslím, že alternativní způsob života si sice může zvolit dospělý člověk na svou vlastní zodpovědnost, ale neměl by k němu nutit malé bezbranné dítě, které kvůli tomu zaostává a nemá naplněny základní životní potřeby.

Pro připomenutí si zde dovolím kauzu tzv. vlčích dětí shrnout, nastínit základní fakta a pokusit se obhájit svůj názor, že by měl být alternativní způsob života a výchovy dítěte zařazen mezi formy týrání dětí.

2.1.5.1 Kauza tzv. „vlčích dětí“

Policie případ odhalila v dubnu roku 2011, když v bytě v centru Prahy uklidňovala hádku mezi manželky. Děti byly nejprve převezeny do nemocnice v Krči a poté se jich ujala rodina bratra jejich otce. Mladšímu synovi bylo v době odebrání dětí rodičům 17 měsíců a staršímu synovi 26 měsíců. Chlapci žili celý svůj život zavřeni v bytě, neměli oblečení, pouze látkové pleny, ani žádné hračky a o jejich existenci nevěděl vůbec nikdo. Kromě úřadů a lékařů, kterým je rodiče zapřeli, o nich nevěděli ani prarodiče a ostatní příbuzní. Znalci u chlapců zjistili špatný mentální i fyzický vývoj, velikost kostí

neodpovídající jejich věku, nedostatek vitamínu D. V době nálezů chlapci neuměli chodit, mluvit a neměli kousací reflex. Experti dále zjistili, že děti mají pokřivený emoční vývoj, pro který je nejdůležitější první rok života, kdy se dítě učí orientovat ve světě. U chlapců se to může projevit v dospívání ve vztahu k lidem a ke světu, v navazování kontaktů. (Česká televize, 2012)

Třiceti-šestiletí manželé Martin a Hana K. se poprvé zpovídali u soudu z týrání svěřené osoby 3. ledna 2012, kdy uvedli, že narození děti zatajili a nepouštěli je ven, aby je ochránili před okolním světem. Před lékaři je zatajili, aby je uchránili před očkováním. Před soudem tvrdili, že jsou zastánci alternativních metod, ale že o děti se starali dobře. Odborníci však tvrdí opak. Bylo zjištěno, že starší syn byl venku mimo byt jednou, mladší nikdy a sama matka dětí byla venku z bytu maximálně čtyřikrát za poslední tři roky. Rodinu živil otec, který z domova vykonával brašnářskou profesi a přivydělával si léčitelstvím. Navíc bylo zjištěno, že matka chlapců má ještě třináctiletou dceru, se kterou se od jejich pěti let nestýká a o kterou se starají prarodiče.

Znalci dále během vyšetřování případu zjistili, že chlapci trpí deprivací, mozkovými dysfunkcemi, syndromem zanedbávání a dalšími poruchami. To vše měli rodiče způsobit dětem tím, že je nepouštěli z bytu ven, nedostatečně je krmili a zanedbávali jejich hygienu. (Česká televize, 2012)

Otec dětí byl 5. 1. 2012 odsouzen za týrání svěřené osoby na osm let nepodmíněně do věznice s ostrahou. Matka dětí byla odsouzena k třem letům vězení podmíněně s odkladem na maximálně možnou zkušební dobu v trvání pěti let plus navíc ochranné léčení. Oba manželé se na místě odvolali.

Odvolací pražský vrchní soud zrušil prvoinstanční verdikt 1. 3. 2012 a případ vrátil znovu k projednání. Znovu se začal soud zabývat kauzou tzv. vlčích dětí na konci května 2012. Oba bratři byli v této době v péči strýce, stále měli problémy s vyjadřováním, podle znalců se však v duševním vývoji pomalu dorovnávali svým vrstevníkům.

25. 6. 2012 městský soud v Praze uzavřel kauzu vlčích dětí. Podle soudce Kamila Kydalka týrání dětí nemělo podobu fyzických útrap, ale soud spatřuje týrání v přístupu

rodičů, kdy rodiče nedbali na zajištění náležité péče, hygieny a dostatečné stravy s náležitou pestrostí a rozmanitostí, a kdy děti neměly oblečení ani hračky.

Matka dětí se už před vynesením rozsudku ohradila, že nechce být souzena jako loutka svého muže, ale žádá, aby v případě, že soud shledá pochybení rodičů, dostala stejný trest jako její manžel. Oba dva rodiče ale stále rázně odmítají, že by svým dětem chtěli jakkoli ubližovat, tvrdí, že je pouze chtěli ochránit před okolním světem. Kydalkův senát však vynesl stejný rozsudek, jaký v této kauze vynesl již v lednu. Otce dětí poslal soud na osm let do věznice s ostrahou a matku dětí na tři roky, avšak s podmíněným odkladem, současně jí soud nařídil ambulantní psychiatrické léčení. Podle soudu se dopustila činů, které jsou jí kladeny za vinu, ve stavu snížené přičetnosti a navíc byla pod silným vlivem svého manžela, což však žena odmítá. Manželé s rozsudkem nesouhlasí a opět se odvolali.

Pražský vrchní soud rozhodoval v kauze 25. 10. 2012 a zmírnil rodičům tresty. Otci dětí zmírnil vrchní soud původní osmiletý trest na polovinu. Matce dětí naopak původně podmíněný trest zpřísnil na dvouletý nepodmíněný. Tento verdikt je pravomocný. Podle vrchního soudu nešlo o týrání svěřené osoby, ale o těžké ublížení na zdraví z nedbalosti, zanedbání povinné výživy a ohrožování výchovy dítěte. Vrchní soud také oproti původnímu rozhodnutí městského soudu v Praze upustil od uložení ochranného léčení matce.

25. 1. 2013 městský soud v Praze prominul matce vlčích dětí kvůli prezidentské amnestii dvouletý trest, který jí soud vyměřil za izolaci synů od okolního světa. Na otce, který dostal čtyřletý trest, se amnestie nevztahuje. Policie po otci dětí pátrá, jelikož v druhé polovině listopadu 2012 nenastoupil do vězení. (Česká televize, 2013)

2.1.5.2 Subjektivní zhodnocení kauzy „vlčích dětí“

Nejdříve se kauze budu věnovat po právní stránce. Obžaloba původně vinila rodiče dětí ze spáchání trestného činu Týrání svěřené osoby podle §198 Trestního zákoníku. Podle odstavce 2 § 198 ten, *„kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově a spáchá-li tento čin zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem, způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví, spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách*

nebo páchá-li takový čin po delší dobu, bude potrestán odnětím svobody na dva roky až osm let.“ Městský soud v Praze uložil otci dětí trest při vyšší hranici osm let, s čímž nelze nesouhlasit.

Vrchní soud však později změnil rodičům tresty a zároveň překvalifikoval trestný čin Týrání svěřené osoby podle §198 na trestné činy Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti podle §147, Zanedbání povinné výživy podle §196 a Ohrožování výchovy dítěte podle §201. Podle §147 *„kdo jinému z nedbalosti způsobí těžkou újmu na zdraví a spáchá-li tento čin proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo peněžitým trestem.* „ Podle § 196 ten, *„kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*“ A poslední výše zmíněná skutková podstata § 201 říká, že *„kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*“ (zákon č. 40/2009 Sb.)

Vrchní soud v tomto případě ukládal pachateli úhrnný trest a postupoval pravděpodobně podle pravidla, že pokud dojde ke spáchání více trestných činů, ukládá se trest, který je stanoven pro nejtěžší z nich. Otec dětí tedy dostal trest odnětí svobody na čtyři roky podle § 147 a soud se v tomto případě opět držel horní hranice trestu. Já osobně však s překvalifikováním trestného činu nesouhlasím a myslím si, že se v tomto případě opravdu jedná o Týrání svěřené osoby.

Jako další mě zajímá pohled vývojové psychologie, jelikož mě zajímá, jak moc byl vývoj dětí zanedbán a jak závažné následky to na dětech může zanechat. Podle vývojové psychologie prochází dětský vývoj různými obdobími a v každém z nich je dítě citlivé na naplňování rozdílných potřeb a zdolává různé vývojové úkoly. Stejná událost tak tedy může mít v rozdílných životních obdobích dítěte rozdílné dopady na

jeho prožívání, chování i vývoj. Jelikož „vlčí děti“ byly mladší tří let, postačí nám k tomuto případu pouze první tři období vývoje dítěte.

Novorozenecké období je dobou adaptace na nové prostředí. Dítě je vybaveno základními reflexy, vrozenými způsoby chování a také schopností učení. Pro svůj optimální vývoj potřebuje novorozenec osobu, nejčastěji a v ideálním případě matku, která se mu pozorně věnuje a kontakt s ní je pro jeho budoucí vývoj nejdůležitější. Rozvoj novorozence závisí na přiměřeném přísunu podnětů a učení je aktivizováno především v rámci sociální interakce. Kvalita těchto časných interakcí je pro budoucí vývoj vztahu dítěte s rodiči i pro vývoj sebepojetí dítěte rozhodující a významně souvisí se sociální kompetencí dítěte, tedy jeho obratností v sociálních kontaktech s druhými lidmi. (Langmeier, 2006)

V kojeneckém období (od jednoho měsíce do jednoho roku života) dochází k rychlému rozvoji mnoha kompetencí, které jsou předpokladem k postupnému osamostatňování. Erikson nazývá toto období receptivní fází, přičemž receptivita znamená otevřenost okolnímu světu. V tomto období je žádoucí, aby převažovaly pozitivní zkušenosti, které by dítě neodrazovaly od kontaktu s okolním prostředím. Důležitá je také potřeba stimulace a s ní související potřeba učení. Dítě by mělo mít k dispozici dostatečnou nabídku různých podnětů, které fungují jako informace, jejichž zpracování se projeví v oblasti učení. Dítě takto získává zkušenost se sebou samým a s okolním světem. Pokud dítě podnětově strádá, jeho vývoj se zpomaluje. (Vágnerová, 2008)

Batolecí období trvá zhruba do tří let a je obdobím, kdy dochází k výraznému rozvoji mnoha kompetencí i dětské osobnosti. Dítě se stává aktivnějším a samostatnějším subjektem, vědomým si své vlastní existence a svých možností. Charakteristické pro toto období je osamostatňování a uvolňování z různých vazeb, spojené s expanzí do širšího světa. Je to období první emancipace, která je podmínkou dalšího vývoje. V batolecím období vzrůstá důležitost dalších vztahových osob. Dítě získává jistotu z opakování situací, z pevně stanovených hranic, učí se chodit, rozvíjí se mluva, dochází k nácvičku hygieny. V této fázi se dítě učí především nápodobou chování dospělých. Erikson toto období nazývá obdobím autonomie. Postupně se uvolňuje

vazba na matku, která by nyní byla na překážku dalšímu vývoji. Vývojovým úkolem dítěte v tomto období je sebeprosazení, potvrzení svých kompetencí a zjištění svých limitů. Tento úkol však může být zablokovan nejistotou, nedostatkem důvěry nebo i nevhodným výchovným vedením. Velký význam mají pohybové dovednosti. Samostatná lokomoce umožňuje uvolnění z vázanosti na prostor i ze závislosti na aktivitě jiného člověka. Rozvíjí se všechny formy paměti, kromě epizodické formy deklarativní paměti, to znamená, že se vytváří jen velmi málo trvalejších vzpomínek. Vytváří se řeč a dětský slovník. Narůstá schopnost reagovat emočně diferencovaně, objevují se sebehodnotící emoce, pocity hrdosti, studu, zahanbení, rozvíjí se schopnost empatie. (Vágnerová, 2008)

Domnívám se, že i přesto, že byli oba chlapci v době odebrání od rodičů, mentálně i fyzicky zaostalí, mají díky svému nízkému věku šanci, že se s následky v budoucnu vyrovnají, pokud budou dále vyrůstat v podnětném, stimulujícím prostředí, které jim dosud chybělo a pokud jim bude poskytnuta kvalitní výchova, která jim pomůže dohnat své nedostatky. Přesto si myslím, že se pravděpodobně špatné zacházení s dětmi v jejich raném věku může v budoucnu projevit v jejich vztahu k jiným lidem a v navazování důvěrných mezilidských vztahů. I přesto, že rodiče záměrně své děti přímo fyzicky ani psychicky netýrali, jde o celý souhrn jednání jako celku. A v prostředí, kde děti vyrůstají bez oblečení, hraček, dostatečné hygieny a stravy, nemůže být řeč o zdravé a vhodné výchově. Chlapci vyrůstali v naprosto nepodnětném prostředí, bez pozornosti a péče, kterou by si zasloužili a která je nutná pro zdravý vývoj. I po bližším prostudování případu se stále přikláním k názoru, že v tomto případě se jedná o týrání svěřené osoby a zanedbání rodičovské péče vyplývající z podivínského způsobu života, i přesto, že rodiče své děti nebili a záměrně je psychicky netýrali. Právě jejich nedostatečná výchova a péče od narození dětí po celou dobu jejich raného dětství je v tomto případě týráním. Současně také nesouhlasím se zmírněním původního osmiletého trestu pro otce dětí na čtyři roky a překvalifikováním trestu z týrání svěřené osoby na těžké ublížení na zdraví z nedbalosti. Trvám na svém názoru, že alternativní způsob života a výchovy dětí by měl být zařazen na seznam forem týrání dětí.

2.2 Zvláštní formy týrání a zneužívání dětí

Mezi zvláštní formy týrání a zneužívání dětí patří systémové týrání, organizované zneužívání dětí, rituální zneužívání a sexuální turismus.

Systémové týrání (sekundární viktimizace) je působeno tím systémem, který byl původně založen na pomoc a ochranu dětí. Příkladem systémového týrání jsou případy, kdy je dítě neprávem odděleno od rodičů, je zpochybněna jeho výpověď, opakované vyslychání, necitlivé či opakované lékařské prohlídky, protahování slyšení, nedostatečná péče o dítě v zařízení.

Organizované zneužívání dětí představuje závažnou formu sexuálního zneužívání s důrazem na jeho organizovanost, která přesahuje hranice města, země nebo kontinentu. Jedná se o použití dítěte pro sexuální účely za peníze nebo jinou odměnu. Organizované sexuální zneužívání dětí má tři formy: dětskou prostituci, dětskou pornografii v kontextu se sexuální turistikou a obchodní aktivity, ve kterých dítě vystupuje jako zboží. (Špeciánová, 2003)

Dětská prostituce vychází z mnoha faktorů. Mnohé z nich jsou k ní donuceni, poté co byly uneseny, prodány nebo podvedeny a přinuceny k sexuálnímu kontaktu. Pro některé děti z chudých rodin může být prostituce prostředkem pro přežití na ulici, zakoupení oblečení či jiných věcí nebo pomoc rodině. Podmínky se mohou lišit, ale sexuální zneužívání pro komerční účely je vždy nezákonné a pro zneužitě dítě velmi traumatizující. (Dunovský, 2005)

Dětská pornografie je definována jako jakýkoliv obrazový nebo zvukový materiál, který používá děti v sexuálním kontextu. Obrazová pornografie zahrnuje zobrazování dítěte při sexuální činnosti, skutečné či simulované a oplzlé vystavování pohlavních orgánů za účelem sexuálního uspokojování uživatele. Zvuková pornografie zahrnuje používání zvukových prostředků, které užívají skutečný či simulovaný hlas dítěte za účelem sexuálního uspokojování uživatele. Zahrnuje výrobu, používání a rozšiřování takového materiálu a vede k porušení práv dítěte. (Dunovský, 2005)

Rituální zneužívání je zacházení s dětmi uskutečňované v souvislosti se symboly, které mají náboženskou, magickou nebo nadpřirozenou charakteristiku a zároveň jsou

součástí určitého organizovaného společenství. Provozování těchto aktivit je mnohdy též užíváno k nahnání strachu dítěti. (Špeciánová, 2003)

Sexuální turismus je poměrně nový jev, který provozují nejen pedofilové, ale i skupina vyhledávající sexuální kontakt s jedinci pubertálního věku a skupina, která děti zneužívá pouze příležitostně. Sexuální turisté se zaměřují na chudé země, kde je snadné opatřit si dítě k sexuálním účelům. Nejdříve se sexuální turistika se zaměřením na děti soustředila na jihovýchodní Asii, v současné době však již pronikla do mnoha jiných zemí. (Dunovský, 2005)

2.3 Syndrom CAN

Syndrom CAN (Child abuse and neglect) – syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte - je definován jako poškození fyzického, psychického i sociálního stavu a vývoje dítěte, které vzniká v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné. Jedná se tedy o soubor negativních důsledků špatného zacházení s dítětem. Příznaky syndromu CAN vznikají následkem aktivního ubližování nebo nedostatečné péče. Dítě poškozuji nejčastěji rodiče nebo jiní členové rodiny. Dospělý zneužívá své fyzické síly či psychické nadřazenosti a moci nad podřízeným a závislým dítětem. Syndrom CAN zahrnuje následující kategorie: fyzické a psychické týrání, sexuální zneužívání, zanedbávání, šikanování, systémové týrání. Takové jednání většinou vede k trvalému narušení fyzického a psychického zdraví dítěte, jeho sociálních dovedností a v nejkrajnějším případě i k smrti dítěte. Různé způsoby ubližování mohou vést k různým důsledkům, z toho důvodu rozlišujeme problémy vzniklé deprivací, nedostatečným uspokojováním potřeb, a problémy vzniklé zneužíváním a týráním. (Vágnerová, 2004)

Tabulka 1: Formy a projevy syndromu CAN

	<i>aktivní</i>	<i>pasivní</i>
<i>Tělesné týrání, zneužívání a zanedbávání</i>	tržné, zhmožděné rány a poranění, bití, zlomeniny, krvácení, dušení, otrávení, smrt	neprospívání, vyhladovění, nedostatky v bydlení, ošacení, ve zdravotní a výchovné péči
<i>Duševní a citové týrání, Zneužívání a zanedbávání</i>	nadávky, ponižování, strašení, stres, šikana agrese	nedostatek podnětů, zanedbanost duševní i citová
<i>Sexuální zneužívání</i>	sexuální hry, pohlavní zneužití, ohmatávání, manipulace v oblasti erotogenních zón, znásilnění, incest	exhibice, video, foto, audiopornografie, zahrnutí dětí do sexuálních aktivit dospělých
<i>Zvláštní formy: Münchhausenův syndrom v zastoupení</i> systémové týrání a zneužívání organizované týrání a zneužívání rituální týrání a zneužívání		

týrání

zanedbávání

Zdroj: DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z., a kol. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995.

3 Statistiky a výskyt týrání dětí

Tabulka 2: Statistika týraných a sexuálně zneužívaných dětí v České republice

Počty týraných a sexuálně zneužívaných dětí v ČR			
Rok	Tělesné a psychické týrání, od r. 2009 také zanedbávání	Sexuální zneužívání, dětská pornografie, dětská prostituce	Celkem
2000	743	614	1357
2001	884	522	1406
2002	698	537	1235
2003	950	665	1615
2004	1028	698	1726
2005	1319	664	1983
2006	1008	585	1593
2007	1205	679	1884
2008	1239	739	1978
2009	3613	834	4447
2010	4963	824	5787
2011	5794	848	6642
Celkem	23444	8209	31653

Zdroj: MPSV ČR, 2012

Dle statistických údajů, které poskytlo Ministerstvo práce a sociálních věcí vyplývá, že za posledních jedenáct let se počet zjištěných případů týrání, zanedbávání a sexuálního zneužívání dětí vyšplhal na 31653. Toto alarmující číslo navíc mapuje pouze případy, o kterých se dozvěděly příslušné úřady, a byla jim poskytnuta potřebná pomoc. Dále může trpět i tisíce dalších dětí, o kterých se příslušné úřady nedozvěděly.

Každoročně se zvyšující počet případů týrání a zneužívání dětí však nedokazuje pouze zvyšující se počet případů týrání, ale odráží také zvyšující se počty odhalených případů, v důsledku větší všímavosti veřejnosti. Jistě se na tom podílí i skutečnost, že v České republice je zákonem stanovena tzv. oznamovací povinnost, která ukládá každému, kdo se dozví o násilí páchaném na dítěti, že musí podle zákona tuto

skutečnost oznámit příslušným úřadům. Oznamovací povinnost, jakož i povinnost překazít toto páčání, platí s účinností od 1. 1. 1994 ohledně trestného činu týrání svěřené osoby. Ten, kdo tuto povinnost nesplní, se sám dopouští trestného činu neoznámení trestného činu podle §368 Trestního zákoníku. Oznámení je nutné učinit orgánům činným v trestním řízení – policii nebo státnímu zástupci. (zákon č. 40/2009 Sb.) Zákon o sociálně-právní ochraně dětí v ustanovení §10 odst. 4 dále upravuje obecnou oznamovací povinnost pro státní orgány, pověřené osoby, školy, školská zařízení a zdravotnická zařízení, popřípadě další zařízení určená pro děti. Tyto subjekty jsou povinny oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti, na které se sociálně-právní ochrana zejména zaměřuje, a to bez zbytečného odkladu po tom, kdy se o takové skutečnosti dozví. Na základě tohoto oznámení pak může orgán sociálně-právní ochrany dětí využít svá oprávnění a poskytnout dítěti pomoc. Při plnění této obecné oznamovací povinnosti se nelze dovolávat povinnosti zachovávat mlčenlivost. Nesplnění této oznamovací povinnosti je sankcionováno jako přestupek či jiný správní delikt podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí. (zákon č. 359/1999 Sb.)

V roce 2011 stoupl počet šetřených případů týrání, zneužívání a zanedbávání dětí o 855 případů. Celkem bylo zjištěno 6642 případů násilí na dětech. A to se stále jedná pouze o odhalené případy, ve skutečnosti může být číslo mnohem vyšší. Počet případů týrání a zneužívání dětí stoupá každým rokem, propad byl zaznamenán pouze v letech 2002 a 2006. Největší nárůst případů týrání byl zaznamenán v posledních třech letech, úplně nejvíc však týrání a zneužívání dětí vzrostlo v roce 2009.

Ze statistik za rok 2011 také vyplývá, že týrání, zanedbávání a sexuálnímu zneužívání jsou nejčastěji vystaveny děti od šesti do patnácti let. Druhými nejvíce týranými dětmi jsou pak děti ve věku od tří do šesti let. Nejméně jsou týrány děti do jednoho roku života, případně do tří let. Po patnáctém roku jsou již opět děti týrány méně často. Dalo by se tedy říct, že nejvíce jsou ohroženy násilím děti od tří do patnácti let.

Tabulka 3: Věková struktura týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí

Věková struktura týraných a zneužívaných dětí v ČR v roce 2011			Počet dětí	
			Tělesné a psychické týrání, zanedbávání	Sexuální zneužívání, dětská pornografie a dětská prostituce
Nahlášeno případů	Z toho	Do 1 roku	353	0
		1 – 3 roky	790	15
		3 – 6 let	1073	94
		6 – 15 let	2859	624
		15 – 18 let	719	115
Celkem v roce 2011			5794	848

Zdroj: MPSV ČR, 2012

Tabulka 4: Sociální prostředí týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí

Sociální prostředí týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí v ČR v roce 2011		
Sociální prostředí dítěte	Tělesné a psychické týrání, zanedbávání	Sexuální zneužívání, Dětská pornografie a dětská prostituce
Úplná rodina	2369	333
Neúplná rodina bez matky	240	43
Neúplná rodina bez otce	2147	257
Doplňená rodina o matku	89	10
Doplňená rodina o otce	816	149
Náhradní rodina	106	28
Ústavní péče	27	28
celkem	5794	848

Zdroj: MPSV ČR, 2012

Podle statistik za rok 2011 nejvíce týraných a zneužívaných dětí pochází z úplné rodiny, na druhém místě pak z neúplné rodiny bez otce. V úplné rodině bylo celkem v roce 2011 týráno a zneužíváno 2702 dětí. Paradoxem je, že právě úplná rodina by měla být pro dítě ideálním prostředím. Nejméně násilí páchaného na dětech se vyskytuje v ústavní péči a v náhradních rodinách. Co se týče doplněných rodin o jednoho z rodičů, rizikovější je pro děti rodina doplněná o otce.

Tabulka 5: Statistika trestných činů, které se týkají týrání dětí v České republice

Název trestného činu	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Týrání os. žijící ve spol. obydlí	532	685	522	507	568	661	603
Týrání svěřené osoby	164	161	164	163	159	168	175
Útisk	17	32	11	20	32	34	37
Zanedbání povinné výživy	11571	10253	10118	11987	14662	15301	14209
Opuštění dítěte	14	16	13	11	15	18	14

Zdroj: Policie České republiky

4 Legislativa

4.1 Mezinárodní právní úprava

Asi nejvýznamnějším mezinárodním dokumentem chránícím dětská práva je **Úmluva o právech dítěte** (Convention on the Rights of the Child). Stanovuje občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dětí a byla přijata Valným shromážděním OSN 20. listopadu 1989. Dítětem se podle Úmluvy o právech dítěte rozumí každá lidská bytost mladší 18 let. Obsahuje celkem 54 článků a jednotlivá práva formuluje tak, aby z nich bylo patrné, že jsou součástí celého komplexu práv, která zajišťují optimální rozvoj všech osobnostních předpokladů dítěte a zároveň tak, aby se základní práva mohla stát oporou pro ochranu života a alespoň základní rozvoj dětí v zemích s nižším stupněm společenského vývoje.

Dalším dokumentem je **Evropská úmluva o výkonu práv dětí**, která byla přijata 25. 1. 1996 ve Štrasburku. Pro ČR vstoupila tato úmluva v platnost 1. 7. 2001. Cílem této úmluvy je podpora práv dětí a ochrana jejich nejlepšího zájmu. Poskytuje procesní opatření, která dětem umožňují vykonávat svá práva, včetně povinnosti poskytnou jim potřebné informace k tomu, aby tak mohly učinit, a to především v rodinných řízeních před soudními orgány (např. řízení o výchově, pobytu, otázce rodičovství, právního opatrovnictví, ochraně před krutým či ponižujícím zacházením atd.).

Dále můžeme zmínit **Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod**, která je také známá jako Evropská úmluva o lidských právech. Ta byla podepsána 4. listopadu 1950 v Římě a ČR ji ratifikovala 18. března 1992. Je to nejdůležitější lidsko-právní úmluva sjednaná v rámci Rady Evropy a chrání občanská a politická práva. K ochraně dětí jsou nejčastěji využívány následující články: čl. 2 (právo na život), čl. 3 (zákaz mučení), čl. 4 (zákaz otroctví a nucené práce), čl. 5 (právo na svobodu a bezpečnost), čl. 6 (právo na spravedlivý proces) a čl. 8 (respektování soukromého a rodinného života).

Dalšími mezinárodními dokumenty chránícími práva dětí jsou **Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí**, **Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství**, **Evropská úmluva**

o osvojení dětí, Úmluva Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce. (SOS Dětské vesničky, 2013)

4.2 Právní úprava domácího násilí v České republice

Právní úprava domácího násilí a zároveň ochrana jeho obětí v českém právním řádu není zakotvena v rámci jednoho právního předpisu. Ochranu poskytuje právo občanské, rodinné, správní i trestní.

Úprava domácího násilí je založena na respektování základních lidských práv a svobod, která jsou zakotvena v **Listině základních práv a svobod**. Listina garantuje každému právo na život (čl. 6), právo na nedotknutelnost osoby a zákaz nelidského nebo ponižujícího zacházení (čl. 7). Důležitý význam má i čl. 10 zaručující právo osoby na zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti i jména. Ve čtvrté hlavě, čl. 32, je kladen důraz na ochranu rodiny, mládeže a dětí. (zákon č. 2/1993 Sb.)

Důležitým zákonem, který poskytuje ucelený pohled na sociálně-právní ochranu dětí je **zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí**. V tomto zákoně je přesně definována sociálně-právní ochrana dítěte. Rozumí se tím zajištění práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Je zde dále upraveno oprávnění jednotlivců oznamovat skutečnosti nasvědčující negativnímu jednání vůči nezletilým dětem, aniž by toto jednání dosáhlo intenzity porušující zájmy chráněné trestněprávními předpisy. Školy, školská zařízení, státní orgány, zdravotnická zařízení a pověřené osoby mají obecnou oznamovací povinnost. Dále je zde zakotveno právo dítěte požádat orgány a zařízení sociálně-právní ochrany dětí, státní orgány, kterým přísluší ochrana práv a oprávněných zájmů dítěte, školy a zdravotnická zařízení o pomoc při ochraně svého života a svých dalších práv. Tyto orgány mají povinnost poskytnout dítěti pomoc, a to i bez vědomí rodičů, což je velmi důležité v případech, kdy se jedná o týrání, zneužívání nebo zanedbávání. Tento zákon také stanovuje povinnost státu a státních orgánů poskytovat účinnou pomoc rodinám s dětmi, chránit děti před tělesným a duševním násilím i povinnost státu zajistit reintegraci a zotavení dítěte, které se stalo

obětí týrání, zneužívání, zanedbávání nebo jiného omezujícího zacházení. (zákon č. 359/1999 Sb.)

Dalším zákonem, který se zabývá nejen problematikou rodiny ale i výchovy dětí je **zákon č. 94/1963 Sb., o rodině**. V tomto zákoně je definována rodičovská zodpovědnost, práva a povinnost rodičů vůči dětem a důvody, za jakých mohou být, na základě soudního rozhodnutí, omezeni nebo zbaveni této rodičovské zodpovědnosti. (zákon č. 94/1963 Sb.)

Důležitým zákonem, který pamatuje na týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte je **zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník**. Trestní zákoník sice nezná speciální skutkovou podstatu domácího násilí, ale obsahuje řadu trestných činů, které se zaměřují na jeho nejzávažnější projevy. Jedná se zejména o skutkové podstaty *Týrání svěřené osoby* (§198) a *Týrání osoby žijící ve společném obydlí* (§199). Z hlediska ochrany rodiny a dětí je velmi důležitá hlava IV. zvláštní části Trestního zákoníku, která upravuje trestné činy proti rodině a dětem. Mezi nejdůležitější trestné činy z hlediska ochrany dětí, kromě dvou již výše zmíněných, dále patří: §195 *Opuštění dítěte nebo svěřené osoby*, §196 *Zanedbání povinné výživy*, §201 *Ohrožování výchovy dítěte*, §202 *Svádění k pohlavnímu styku*, §204 *Podání alkoholu dítěti*. Dalšími trestnými činy souvisejícími s domácím násilím páchaným na dětech jsou §140 *Vražda*, §141 *Zabití*, §142 *Vražda novorozeného dítěte matkou*, §145 *Těžké ublížení na zdraví*, §146 *Ublížení na zdraví*, §185 *Znásilnění*, §187 *Pohlavní zneužití*, §193 *Zneužití dítěte k výrobě pornografie*. U většiny těchto trestných činů zákonodárce stanovuje vyšší tresty, pokud byl čin spáchán na dítěti mladším patnácti let, čímž poskytuje větší ochranu nezletilým obětem. (zákon č. 40/2009 Sb.)

Dne 14. března 2006 schválil český parlament zákon **č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím**. Vydání tohoto zákona bylo nejzásadnějším zlomem v historii právní úpravy v oblasti domácího násilí. Tento zákon neupravuje fenomén domácího násilí samostatně v rámci jednoho právního předpisu, ale novelizuje několik stávajících zákonů, a to zákon o Policii České republiky, občanský soudní řád a zákony o sociálním zabezpečení. Vytvoření tohoto zákona bylo inspirováno především rakouským modelem – zákonem na ochranu před

násilím v rodině z roku 1997 a Česká republika se vydáním tohoto zákona zařadila mezi státy Evropské unie, které v boji proti domácímu násilí pokročily od represe k prevenci. Základem této právní úpravy je preventivní přístup k řešení případů domácího násilí, jehož cílem je včas reagovat na násilné jednání, zastavit ho a zabránit jeho stupňování. Důležitým úkolem je řešit domácí násilí komplexně a ochránit oběť domácího násilí, čehož je dosaženo především institutem vykázání a následně předběžným opatřením. Systém účinné intervence tvoří tři vzájemně propojené pilíře. Prvním z nich je policejní zásah, jehož cílem je zastavit násilné jednání, a to vykázáním násilné osoby. Druhým pilířem je kontrola dodržování povinností uložených násilníkovi při vykázání a následná péče o oběť ze strany příslušného intervenčního centra. Třetím pilířem je možnost ohrožené osoby obrátit se na občanskoprávní soud se žádostí o vydání předběžného opatření. (zákon č. 135/2006 Sb.)

Jednání agresora, kterému je oběť domácího násilí vystavena, je nejčastěji kvalifikován jako přešůpek proti občanskému soužití, proto musím zmínit i **zákon č. 200/1990 Sb., o přešůpcích**. Velké množství incidentů, majících charakter domácího násilí, které se odehrávají v domácnostech, je policií kvalifikováno jako přešůpky. Přešůpek je skutek vyznačující se nižší společenskou nebezpečností protiprávního jednání, který může být spáchán z nedbalosti i úmyslně. (zákon č. 200/1990 Sb.)

5 Pomoc dětským obětem domácího násilí

Boj s domácím násilím vyžaduje koordinované úsilí na všech úrovních společnosti. Jedná se o jeden z nejzávažnějších společenských problémů, jehož důsledky mohou být velmi závažné. Ještě na počátku devadesátých let 20. století patřila Česká republika ke státům, pro které domácí násilí jako by neexistovalo. O domácím násilí se veřejně nemluvilo, bylo vnímáno jako soukromá záležitost a velká část společnosti vůbec neměla tušení o existenci četných případů soustavného ponižování a týrání v rodině a partnerských vztazích. Společensky vnímaným problémem se domácí násilí stalo teprve potom, co se ho na konci milénia nevládním a neziskovým organizacím podařilo prosadit jako mediálně zajímavé téma. Péče o oběti domácího násilí se ujaly neziskové organizace. Jejich vliv na veřejné mínění postupně sílil a jejich úsilí přimělo státní orgány k aktivnějšímu přístupu k problematice domácího násilí a začaly se objevovat první pozitivní výsledky, především v oblasti práva.

5.1 Státní instituce pomáhající dětem ohroženým domácím násilím

5.1.1 Orgány sociálně-právní ochrany dětí

Orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) mají v systému péče o děti, jako o oběti domácího násilí, stěžejní roli. Jejich primárním úkolem je ochrana práv dítěte, směřující k příznivému vývoji dítěte, jeho řádné výchově a ochrana jeho oprávněných zájmů. Úlohu těchto orgánů v oblasti domácího násilí plní obecní úřady obcí s rozšířenou působností, které se dále člení na jednotlivé obory. Jejich činnost a pravomoci jsou ukotveny zejména v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

OSPOD zajišťují v případech domácího násilí údaje o dítěti, ve vztahu k míře ohrožení dítěte a následnému posouzení dalších opatření na jeho ochranu. Orgán sociálně-právní ochrany dětí může v případě nutnosti navrhnout uložení výchovného opatření v souladu s §13 zákona č. 359/1999 Sb. Jedná se o uložení napomenutí rodiči nebo jiné osobě narušující řádnou výchovu dítěte, stanovení dohledu nad výchovou

dítěte nebo uložení omezení, bránící působení škodlivých vlivů na výchovu dítěte, dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte.

Po vyhodnocení situace dítěte je tento orgán oprávněn podávat návrhy a podněty na ochranu dítěte na příslušný soud. Zejména je oprávněn podávat podněty k vydání předběžného opatření k úpravě prozatímní péče o dítě, styku s rodičem, výživy dítěte, svěření dítěte do péče zařízení poskytujícího okamžitou pomoc dětem, podávat návrh na umístění dítěte do ústavní výchovy a také návrh na zbavení nebo omezení rodičovské odpovědnosti. Pro OSPOD je prioritou ochrana zájmů a potřeb dítěte.

Přestože bylo na dítěti ze strany jednoho z rodičů pácháno domácí násilí, je třeba přihlídnout k jeho konkrétním formám a podobám a také k věku dítěte, protože práva rodiče na pravidelný kontakt s dítětem, mu není možno odírat a také by to nemuselo mít příznivý vliv na dítě. K posouzení aktuálního stavu domácího násilí je třeba kooperace mezi všemi zainteresovanými institucemi, zejména OSPOD, Policie České republiky, soudů, intervenčních center a dalších zařízení. (Ševčík, 2011)

5.1.2 Policie České republiky

Cílem policejní intervence je prostřednictvím policejního zásahu zajistit ochranu života a zdraví ohrožené osoby formou vykázní násilné osoby z obydlí nebo jejího zajištění a zastavit tak násilí v rodině. Policie poskytuje okamžitou pomoc zejména tím, že přijímá oznámení a provádí vlastní šetření, zabraňuje bezprostředně hrozícímu násilí, v případě zjištění trestného činu nebo přestupku, zahajuje trestní stíhání nebo předává přestupkové komisi a podává obětem informace o možnostech příslušné pomoci. V případech, kdy je při vyšetřování domácího násilí zjištěna přítomnost dítěte, které je buď přímou obětí domácího násilí, nebo jeho svědkem, je policie povinna přistupovat k této oběti se zvláštní obezřetností, a to zejména ve vztahu k jeho věku a psychickému stavu. Policie má povinnost neprodleně vyrozumět orgán sociálně-právní ochrany dětí, o tom, že je dítě ohroženo domácím násilím. OSPOD pak dále činí kroky nutné k zajištění jeho bezpečnosti a nejdůležitějších potřeb.

5.1.3 Intervenční centra

Na činnost policie pak následně navazuje práce psychologů a dalších pracovníků intervenčních center, kteří rozpoznají stupeň ohrožení dítěte při déle trvajícím násilí a dokážou vybrat nejlepší způsob další terapie. Intervenční centra poskytují terapeutické poradenství, pomáhají při zařizování osobních záležitostí nebo uplatňování práv. Nabízejí také ubytování, stravu nebo pomoc při jejím obstarání. Zajištěna je také spolupráce s ostatními intervenčními centry, OSPOD, policií, orgány veřejné správy, obcemi a poskytovateli jiných sociálních služeb. V současné době existuje v České republice 17 intervenčních center, sídlících zpravidla v krajských městech. (Ševčík, 2011)

5.2 Nestátní instituce pomáhající dětem ohroženým domácím násilím

V České republice v současné době existuje celá řada organizací zaměřujících se na pomoc obětem domácího násilí. Jejich zaměření je širokospektré a pouze některé z nich se zaměřují na děti jako oběti domácího násilí. Tyto organizace se nesnaží nahrazovat instituce zřízené státem, ale spíše je doplňovat v činnostech, které jim stát ze zákona nedovolí činit. Pokusím se zde zmínit alespoň ty, které považuji za nejdůležitější.

5.2.1 Bílý kruh bezpečí

Bílý kruh bezpečí je občanské sdružení pomáhající obětem trestné činnosti, které bylo založeno v roce 1992. Prostřednictvím kvalifikovaných odborníků (psychologů, právníků, lékařů, sociálních pracovníků) poskytuje bezplatné, odborné a diskrétní služby obětem a svědkům trestné činnosti. Bílý kruh bezpečí poskytuje tři druhy sociálních služeb: odborné sociální poradenství, telefonickou krizovou pomoc a službu intervenčního centra. (Bílý kruh bezpečí, 2009)

5.2.2 Dona linka

Dona linka je specializovaná celostátní telefonická služba pomoci pro osoby ohrožené domácím násilím, která pracuje v nepřetržitém provozu od 11. září 2001. Pomáhá každému, kdo se cítí být ohrožen domácím násilím nebo je jeho svědkem.

Pomáhá i profesionálům, kteří při výkonu svého povolání přicházejí do kontaktu s osobou ohroženou domácím násilím. Pomoc je prováděna formou anonymního, bezplatného, telefonického poradenství. Osobám ohroženým domácím násilím, jejich příbuzným a známým nabízí Dona linka důvěru a porozumění, poskytuje okamžitou odbornou psychologickou, právní, organizační a morální podporu a pomoc, pomáhá orientovat se v aktuální situaci, poskytuje praktické rady, zprostředkovává informace o možných sociálně-právních a trestněprávních opatřeních, pomáhá orientovat se v systému služeb sociální záchranné sítě pro oběti domácího násilí. Zřizovatelem Dona linky je Bílý kruh bezpečí. Telefon na nonstop krizovou linku je 251 511 313. (Dona linka, 2007)

5.2.3 *Fond ohrožených dětí*

Fond ohrožených dětí je občanské sdružení na pomoc týraným, zanedbávaným, zneužívaným, opuštěným nebo jinak sociálně ohroženým dětem, které působí na celém území České republiky. FOD poskytuje pomoc dětem týraným i jinak sociálně ohroženým, se zaměřením na terénní sociální práci a sanaci rodin. Významným projektem Fondu ohrožených dětí je Klokánek – rodinná alternativa ústavní péče, jehož cílem je nabídnout dětem místo ústavní výchovy přechodnou rodinnou péči na dobu, dokud se nemohou vrátit do své rodiny, nebo dokud pro ně není nalezena trvalá náhradní rodinná péče. FOD dále vyhledává náhradní rodiny pro těžko umístitelné děti, provozuje krizovou linku pro matky, které tají těhotenství a porod, provozuje azylové domy pro rodiny s dětmi a mládež bez domova, snaží se o osvětu a zlepšení legislativy a praxe na úseku ochrany dětí.

Úkoly a cíle FOD při ochraně ohrožených dětí zajišťují v místech a regionech pracoviště FOD, jimiž jsou pobočky, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a azylové domy pro rodiny s dětmi a pro mládež odcházející po dosažení zletilosti z ústavní výchovy. (Fond ohrožených dětí)

5.2.4 *Sdružení linka bezpečí*

Sdružení linka bezpečí bylo založeno za účelem pomoci dětem a mladým lidem nejen v jejich obtížných životních situacích, ale také i při jejich každodenních starostech a problémech. Sdružení je akreditováno v rámci systému sociálně-právní ochrany dětí v České republice a také je členem celosvětové asociace dětských linek důvěry Child Helpline International (CHI). Linka bezpečí je bezplatná, anonymní, telefonická linka krizové pomoci pro děti a mladistvé, která je v provozu 24 hodin denně, pod telefonním číslem 116 111, a je dostupná z celé ČR zdarma. Posláním Linky bezpečí je poskytovat krizovou telefonickou pomoc a poradenství dětem a mladistvým, kteří se nacházejí v tíživé životní situaci, kterou nemohou zvládnout vlastními silami. Pomoc Linky bezpečí spočívá v tom, že umožňuje dětem, aby se bez obav svěřily se svými problémy a aby se mohly poradit, jak se zachovat v určitých životních situacích, které jsou pro ně složité. Na Lince bezpečí mohou najít podporu, porozumění, radu a mohou se domluvit na zprostředkování konkrétní pomoci. (Sdružení linka bezpečí, 2010)

5.2.5 *Dětské krizové centrum*

Dětské krizové centrum bylo založeno v roce 1992 jako první zařízení v ČR specializované na problematiku týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí. Pracovní tým krizového centra je tvořen odborníky (psychologové, terapeuti, právníci, sociální pracovníci). Cílem krizového centra je vyhledávání dětí, na které se vztahuje sociálně-právní ochrana, činnost zaměřená na ochranu dětí před škodlivými vlivy, zřizování a provoz zařízení odborného poradenství pro péči o děti a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Krizové centrum dále pořádá přednášky a kurzy zaměřené na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovou a poskytuje nebo zprostředkovává poradenství rodičům při výchově a vzdělávání dítěte. Dětské krizové centrum zajišťuje komplexní psychosociální pomoc dětem a mladistvým a jejich rodinám prostřednictvím těchto sociálních služeb: krizová pomoc, telefonická krizová pomoc a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Provozovatelem Dětského krizového centra je stejnojmenné občanské sdružení. (Dětské krizové centrum, 2012)

6 Specifika objasňování domácího násilí u nezletilých

V této kapitole se budu věnovat podrobnějšímu rozboru problematiky dokazování domácího násilí páchaného na nezletilých v trestním řízení.

Policejní orgány a státní zástupce se nejčastěji dozvídají o tom, že pravděpodobně došlo ke spáchání některé ze skutkových podstat pojičích se s domácím násilím od oběti domácího násilí, od rodinných příslušníků nebo z okolí rodiny, především od sousedů. Na rozdíl od jiných trestných činů, má domácí násilí pro vyšetřování jednu výhodu a to totožnost pachatele, která je téměř vždy známa. Kvůli vysoké latenci a soukromí domácího násilí, je však jeho prošetřování velmi složité, jelikož zpravidla neexistují přímé důkazy ani očití svědkové. Dokazování je podstatnou fází trestního řízení, v níž orgány činné v trestním řízení poznávají skutečnosti podstatné pro rozhodnutí v dané trestní věci. Proces dokazování spočívá v rekonstrukci skutku pomocí důkazů, jimiž jsou zejména výslech obviněného, výslech svědka, ohledání osoby nebo věci. Pro dokazování mohou být přínosná i svědectví sousedů, přátel nebo širší rodiny. Jako důkazy mohou posloužit také lékařské zprávy, případně znalecké posudky.

Pokud je mravnostní trestná činnost oznámena, postup je následující:

- Výslech oznamovatele
- Výslech poškozené osoby (oběti)
- Lékařská prohlídka oběti
- Ohledání místa činu, zajištění a vyhodnocení stop a dalších informací, pokud přichází v úvahu
- Zjištění a výslech svědků
- Další úkony (Chmelík, 2005)

6.1 Výslech

Výslech jako kriminalistická metoda má nezastupitelnou roli při šetření trestných činů spáchaných na dětech se syndromem CAN. Pojmem výslech v kriminalistice rozumíme „*kriminalistickou metodu, kterou se na základě zákona získávají formou*

výpovědi kriminalisticky a právně relevantní informace z paměťových stop uložených ve vědomí vyslychaných osob, za přísného dodržení zákonem daných práv a povinností vyslychaného i vyslychajícího.“ (Hejda, 2003, str. 76)

Výslech obecně má několik závazných postupů a doporučení. V § 102 TrŘ zákon zvlášť upravuje, jak postupovat při výslechu osob mladších patnácti let a o okolnostech, jejichž ožívání v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivnit jejich duševní a mravní vývoj. Výslech dítěte je třeba provádět zvlášť šetrně a po obsahové stránce tak, aby výslech v dalším řízení už nebylo třeba opakovat. K výslechu je nutné přibrat pedagoga nebo jinou osobu, která má zkušenosti s výchovou mládeže. Pokud je předpoklad, že by to přispělo ke správnému provedení výslechu, mohou být přibráni i rodiče. (zákon č. 141/1961 Sb.)

6.2 Poučení

Před výslechem je potřeba nezletilého poučit přiměřeně jeho věku. Při poučení nezletilé osoby je třeba si uvědomit, že v některých bodech by šlo o poučení nepřiměřené jeho věku, například poučení o trestních následcích porušení zákona, o trestních následcích za vědomě nepravdivou výpověď, o podmínkách zákazu výslechu. V tomto případě není příliš vhodné citovat příslušná ustanovení trestního řádu. Nejvhodnějším způsobem je navození přátelského vztahu se zdůrazněním potřeby pravdomluvnosti. Řádně poučit dítě o významu svědecké výpovědi, tak aby pochopilo právo odepřít výpověď, vyžaduje individuální přístup.

Nezletilce ve věkovém rozmezí od patnácti do osmnácti let je možné poučit ve stejném rozsahu jako dospělé. Jsou již schopni vnímat a pochopit rozsah poučení, který ukládá trestní řád pro dospělé osoby. U dětí mladších patnácti let je však důležité zvolit odlišný přístup již v rámci poučovací povinnosti konané před samotným výslechem. Je nutné zohlednit nižší rozumovou a mentální úroveň dítěte. Při poučení předškolního dítěte je v první řadě důležité fixovat jeho zájem a soustředěnost, vhodné je například projevit zájem o jeho hračku a pak citlivě plynule přejít k fázi poučení. Fáze navázání kontaktu a poučení dítěte je zpravidla delší než samotná fáze výslechu. Při poučení dětí školou povinných je vhodné projevit zájem o jejich aktivity a kamarády, aby se děti

uvolnily. Děti v této skupině si již vytvářejí vlastní názor, uvědomují si svůj vztah ke své rodině a dalším osobám, jsou schopny si vytvářet vlastní úsudek. (Chmelík, 2005)

6.3 Specifika výslechu nezletilých

Při výslechu se vychází z předpokladu, že nezletilý je schopen poskytnout plnohodnotnou a věrohodnou výpověď. Výslech dítěte je však nutné přizpůsobovat individuálně s ohledem na jeho mentální zralost a paměťové schopnosti. Při výslechu dětí je velké riziko sugesce, jelikož mají tendenci vyhovět přání dospělé osoby a snaží se tedy odhadnout, co od něj dospělý očekává a vyhovět mu. Je proto velmi důležité pečlivě připravovat a volit otázky, aby dítěti nenaznačovaly směr odpovědi. Výslech poškozeného dítěte musí být veden velice citlivě s ohledem na jeho věk. Otázky je nutné volit pečlivě a zaměřit se především na:

- Vztah dítěte k obviněné osobě – psychický a citový vztah dítěte k pachateli
- Způsob a intenzitu týrání, celkové zacházení s dítětem
- Počátek a dobu týrání – objasnit soustavnost v jednání pachatele
- Způsob chování pachatele po násilí – lítost, snaha dítě ošetřit, vyhrožování
- Zda se dítě někomu svěřilo (Chmelík, 2005)

Pro dosažení cíle výslechu je velice důležité citlivé navázání kontaktu s vyslychaným dítětem a získání jeho důvěry. Vyslychající by měl být trpělivý a klidný. Důležité je i prostředí a celková atmosféra při výslechu. Dítě by nemělo být vyslycháno v úřední místnosti osobou v uniformě, protože pak dochází k navozování strachu a úzkosti dítěte, což může vyvolat komunikační blok. Výslechová místnost by měla být vybavena věcmi navozujícími u dítěte pocit domova, např. hračkami. Dítě by mělo být vyslycháno pouze ke skutečnostem, o kterých je schopno hovořit a mentálně chápe jejich smysl. Výslech by měl být pro dítě neunavující, pokud možno krátký, případně je možné udělat přestávku. Pokud má být dítě vyslechnuto k okolnostem, jejichž oživování v paměti by mohlo nepříznivě ovlivnit jeho duševní a mravní vývoj, měl by být výslech veden co nejšetrněji a tak, aby jej už nebylo nutné opakovat v dalším řízení. V případě, že existují pochybnosti o způsobilosti dítěte k výslechu, měl by je policejní orgán

konzultovat s dětským psychologem a respektovat jeho vyjádření. Doporučuje se, aby byly u výslechu přítomny osoby obou pohlaví – dítě se totiž může bát toho pohlaví, které mu ubližovalo. Zároveň je třeba pečlivě zvolit osoby, které budou bezprostředně přítomny výslechu. Nejvhodnější způsob výslechu je výslech za pomoci audiovizuálních technických prostředků. Ideálním způsobem je odkázat ostatní do vedlejší místnosti, z níž mají možnost průběh výslechu sledovat. Dítěti musí být dán dostatek prostoru, aby mohlo samo spontánně vypovídat. Doplňující otázky je nutné klást až v době, kdy už dítě nemá co říct, není vhodné dítě přerušovat. Otázky musí být jasné a stručné, citlivě zvolené. Pro výslech dětí je nutná značná míra trpělivosti a přizpůsobení. Vyslychající by měl mít schopnost jednat s dětmi a zaujmout je. Při výslechu je nezbytně nutné vyvarovat se jakémukoliv projevu nespokojenosti a reakcí s výpovědí dítěte. (Chmelík, 2005)

6.3.1 Základní pravidla přístupu k výslechu osoby mladší patnácti let

- Věnovat dostatečnou pozornost navázání kontaktu a důvěrné atmosféry
- Dítě přiměřeně poučit
- Vyvarovat se mentorování, sugestivních a návodných otázek
- Volit vhodný slovník, nepoužívat odborné výrazy, jimž dítě nerozumí
- Zvážit okruh osob přítomných při výslechu (vhodnější než rodiče nebo zástupce školy je psycholog)
- Využít spontánnosti výpovědi, nepřerušovat
- Ztrácí-li dítě pozornost, přerušit výslech a odvést pozornost na jiné téma
- Vyvarovat se opakování výslechu (Chmelík, 2005)

6.4 Využití názorných pomůcek při výslechu dětí

U nezletilých, mentálně postižených nebo hluchoněmých osob, které jsou vyslychány v souvislosti s mravnostními trestnými činy a nejsou pro svou věkovou a mentální úroveň schopné vysvětlit a popsat, jak prošetřovaná událost proběhla, se doporučuje využít názorných pomůcek, jimiž jsou demonstrační loutky Jája a Pája. Autorkou těchto loutek je PhDr. Alena Plšková, byly vyvinuty na Policejním prezidiu

České republiky v roce 1994. Postup využití těchto loutek je uveden v závazném pokynu policejního prezidenta č. 8/2002 v čl. 9. Loutky mohou být využity ve všech stádiích trestního řízení.

Loutky Jája a Pája je dvojice loutek ženského a mužského pohlaví, jsou přibližně 40x20x10 cm velké, látkové a mají oblečení. Jsou vybaveny sekundárními pohlavními znaky (bez detailních napodobenin). Loutky jsou provedeny tak, aby dítě motivovaly ke hře.

Obrázek 1: Demonstrační pomůcky Jája a Pája

Zdroj: CHMELÍK, J. a kol. Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita

Práce s loutkami je svěřena zejména specialistům na řešení kriminality páchané na dětech a dalším specialistům (lékařům, psychologům, sexuologům) v rámci spolupráce. Výslech provádějí v civilním oblečení a je vhodné, aby byla zastoupena obě pohlaví – mužské i ženské. Samotný výslech by měl začít vlastním představením loutek. Dítěti je třeba nechat dostatek času, aby se s loutkami seznámilo a pohrálo si s nimi. Loutky se předkládají dítěti oblečené. Na dítě by rozhodně neměl být vyvíjen nátlak, aby si s loutkami hrálo. Pokud se dítě samo nerozhodne s loutkami pracovat, není vhodné ho nutit do demonstrace toho, co se mu stalo. Pokud dítě demonstruje na

loutkách skutečnosti, které se staly, je třeba klást důraz na přesnou specifikaci toho, koho loutka představuje. Dítě musí být utvrzováno v tom, že to co říká a předvádí je správné a není za to odsuzováno. Je tím podpořena jeho důvěra. Smyslem práce s loutkami je navození situace, ve které bude dítě spontánně, bez přinucení vypovídat.

Dokumentace průběhu výslechu musí být pořizována tak, aby nerušila a neodváděla pozornost dítěte. Videozáznam by měl sledovat datum a čas nahrávky. Vhodné je i současné pořizování fotografické dokumentace. (Chmelík, 2005)

6.5 Speciální výslechová místnost

V roce 2006 přijala vláda ČR národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí na období let 2006 – 2008, v jehož rámci Republikový výbor pro prevenci kriminality přijal a dne 22. 2. 2007 vyhlásil program Zřizování speciálních výslechových místností pro dětské oběti a svědky Policie ČR. Cílem bylo vybudovat speciální výslechové místnosti, které se budou zásadně lišit od tradičních policejních místností. Pobyt v této místnosti je pro dítě méně traumatizující, usnadňuje kontakt s dítětem a chrání ho před nepříjemnými zážitky, které by mu způsobilo standardní prostředí policejního pracoviště. Současně také zajišťuje potřebnou dokumentaci výslechu. Speciální výslechové komplexy pro dětské oběti jsou vybudovány tak, aby vytvářely nestresující a uklidňující atmosféru při výslechu a zároveň jsou vybaveny audio a video technikou umožňující online sledování průběhu výslechu a pořizování kvalitní dokumentace. (Prevence kriminality v ČR, 2013)

Speciální výslechové komplexy se skládají z výslechové místnosti a monitorovací místnosti. Výslechová místnost je přizpůsobena dětské klientele tak, aby navozovala pocit pohody a bezpečí. Místnost je barevně vymalovaná, jsou v ní například hračky, knížky, obrázky, výzdoba, vhodný nábytek a květiny. Nezbytnou součástí vybavení speciální výslechové místnosti jsou demonstrační pomůcky Jája a Pája, které jsou zmíněny v předešlé kapitole. Výslechová místnost je zpravidla vybaveny minimálně dvěma videokamerami a mikrofony. Monitorovací místnost slouží k online pozorování výslechu určenými osobami. Za tímto účelem je vybavena jednocestným zrcadlem, televizory či monitory a reproduktory, na kterých je možné

sledovat dění ve výslechové místnosti a zároveň také zařízením umožňujícím komunikaci s vyslychajícím ve výslechové místnosti. Zároveň místnost nabízí prostor pro státního zástupce, soudce, soudního znalce, psychologa nebo obhájce tak, aby mohli výslech na místě sledovat, ale nenarušovali výslech svou přítomností. K 31. 12. 2012 funguje v České republice celkem 38 speciálních výslechových místností. (MVČR, 2011)

Obrázek 2: Speciální výslechová místnost

Zdroj: Prevence kriminality v ČR

7 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo podat ucelenou charakteristiku domácího násilí páchaného na nezletilých, jeho forem, typologie oběti a pachatele. A dále také podat informace o problematice objasňování domácího násilí u nezletilých a o možnostech pomoci dětským obětem. Pokusila jsem se v co možná nejširších souvislostech přiblížit jeden z nejzávažnějších, ale přitom nejskrytějších problémů této doby, kterým je domácí násilí páchané na nezletilých ve všech svých formách.

Aktuálnost této problematiky je stále vysoká vzhledem k vysokému výskytu a latenci tohoto jevu, i přesto, že v oblasti legislativy, opatřeních na prevenci a ochranu obětí domácího násilí i postojích společnosti nastal v poslední době zásadní posun. Domácí násilí páchané na dětech je celosvětově rozšířený problém. Jedná se o velmi specifický druh násilí, které probíhá v soukromí za zavřenými dveřmi mezi blízkými osobami. Podle průzkumů Mezinárodního výzkumného centra (IRC) byla Česká republika zařazena mezi státy s největším počtem týraných dětí. Fond ohrožených dětí odhaduje, že v České republice je týráno až čtyřicet tisíc nezletilých a mladistvých. Každý rok jich na následky týrání padesát zemře. Děti v České republice jsou nejčastěji vystaveny útokům a zanedbávání v rodině, v níž žijí.

Ve své práci jsem se pokusila shrnout právní úpravu domácího násilí. V České republice není domácí násilí upraveno komplexně, ale právní úprava je rozprostřena do více právních odvětví. Celkově hodnotím současnou právní úpravu jako poměrně dostatečnou. Důležitým krokem byla podle mě změna legislativního rámce, kdy se nyní problematice domácího násilí věnuje mnohem větší část zákonů, než tomu bylo doposud. K efektivnější úpravě domácího násilí by mohla přispět i zakotvení právní definice pojmu domácího násilí, která zatím bohužel v českém právním řádu chybí. Zaměřila jsem se také na otázku dokazování domácího násilí páchaného na nezletilých. Zabývala jsem se výslechem nezletilých a mladistvých v rámci dokazování domácího násilí v trestním řízení.

Při studiu literatury s touto problematikou jsem si rozšířila své vědomosti a zjistila jsem, že tématu domácího násilí je věnována čím dál větší pozornost. Obětem

domácího násilí je potřeba poskytnout náležitou pomoc, pachatele po právu potrestat a zabránit mu v dalších útocích na oběť. To je v první řadě úkol pro Policii ČR, dále pro justici a také nevládní organizace. Nestátní neziskové organizace hrají velkou roli v medializaci této problematiky a zároveň také v následné péči o oběť. Provozují poradenská centra, krizové telefonní linky, nabízejí bezplatnou psychologickou i právní pomoc a také dočasné útočiště pro oběti domácích násilí.

Toto téma mě velice zaujalo, a jelikož se jedná o celospolečenský problém, myslím si, že je na místě, aby zájem o tuto problematiku stále narůstal.

Tato bakalářská práce může sloužit jako zdroj aktuálních informací o problematice domácích násilí nebo jako základ pro další studie a výzkumy v této oblasti. Mohla by být také použita jako studijní materiál v rámci výuky této problematiky.

8 Seznam použitých zdrojů

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. [online]. ©2009. [cit. 7. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/>.

BUSKOTTE, A. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. 1. vydání. Brno: Computer press, 2008. 176 s. ISBN 978-80-251-1786-6.

CONWAYOVÁ, HELEN L. *Domácí násilí. Příručka pro současné i potenciální oběti*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2007. 160 s. ISBN 978-80-00-01550-7.

ČESKÁ TELEVIZE. [online]. ČT 24, 25. 1. 2013. [cit. 17. 3. 2013]. Dostupné z: <http://m.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/212394-amnestie-dosahla-i-na-matku-vcich-deti-soud-ji-prominul-dvoulety-trest/>.

ČESKÁ TELEVIZE. *Události, komentáře*. [videozáznam]. [online]. 3. 1. 2012. [cit. 6. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096898594-udalosti-komentare/212411000370103/>.

DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM. [online.] ©2012. [cit. 7. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.ditekrize.cz/o-nas>.

Domácí násilí.cz. [online]. Bílý kruh bezpečí, 2007. [cit. 20.1.2013]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/ohrozene-osoby/deti/>.

DONA LINKA. [online]. ©2007. [cit. 7. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.donalinka.cz/>.

DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z., a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5.

DUNOVSKÝ, J., MITLOHNER, M., HEJČ, K., HANUŠOVÁ-TLAČILOVÁ, J. *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2005. 252 s. ISBN 80-247-1201-6.

FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ. [online]. [cit. 7. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/>.

HAŠKOVCOVÁ, H. *Manuálek o násilí*. 1. vydání. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2004. 83 s. ISBN 80-7013-397-X.

HEJDA, J. a kol. *Základy kriminalistiky a trestního práva*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2003. 240 s. ISBN 80-245-0560-6.

CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. 208 s. ISBN 80-7178-739-6.

CHMELÍK, J. a kol. *Rukověť kriminalistiky*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 532 s. ISBN 80-86898-36-9.

KOZLOVÁ, L., KUBELOVÁ, V. *Jak psát bakalářskou a diplomovou práci*. 2. vydání. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2009. 55 s. ISBN 978-80-7394-155-0.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 4. vydání. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.

MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. 1. vydání. Praha: Linde, 2008. 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4.

MPSV. Statistiky. [online]. 2012. [cit. 25.3.2013]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>.

MVČR. *Standard vybavení speciální výslechové místnosti pro dětského účastníka trestního řízení*. [online]. Červen 2011. [cit. 30.7.2013]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/standard-vybaveni-specialni-vyslechove-mistnosti-pro-detskeho-ucastnika-trestniho-rizeni.aspx>.

Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011 – 2014. [online]. 2011. [cit. 17. 1. 2013]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2011-2014.pdf>.

POLICIE ČR. *Statistické přehledy kriminality*. [online]. [cit. 25. 3. 1013]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/archiv-statistiky-statisticke-prehledy-kriminality.aspx>

PREVENCE KRIMINALITY V ČESKÉ REPUBLICĚ. *Projekt speciálních výslechových místností pro dětské oběti*. [online]. 4.4.2013. [cit. 30.7.2013]. Dostupné z: <http://www.prevencekriminality.cz/projekty/overene-projekty-upr/specialni-vyslechove-mistnosti/projekt-specialnich-vyslechovych-mistnosti-pro-detske-obeti-54cs.html>

SDRUŽENÍ LINKA BEZPEČÍ. [online]. ©2010. [cit. 7.4.2013]. Dostupné z: <http://www.linkabezpeci.cz/webmagazine/home.asp>.

SOS DĚTSKÉ VESNIČKY. *Mezinárodní dokumenty chránící práva dětí*. [online]. 2013. [cit. 4. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.sos-vesnicky.cz/osdruzeni/publikace/ochrana-prav-deti/mezinarodni-dokumenty/>.

ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N., a kol. *Domácí násilí*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011. 192 s. ISBN 978-80-7367-690-2.

ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. 1. vydání. Praha: Linde, 2003. 156 s. ISBN 80-86131-44-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vydání. Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2008. 467 s. ISBN 978-80-246-0956-0.

VESELÝ, M. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie*. 1. vydání. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2011. 127 s. ISBN 978-80-7394-272-4.

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.

Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád.

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

9 Klíčová slova

Domácí násilí

Týrání dětí

Syndrom CAN

Nezletilý

Oběť